

İnternet, Yeni Medya ve Özgürlükler

Mustafa Akgül

Bu konuşmada, ben interneti nasıl anlıyorum, nasıl görüyorum; internet için ne yapmaya çalıştım, çalışıyorum, internet için kalın çizgileri ile ne yapılmalıyı, yeni medya ve özgürlük bağlantısına ağırlık vererek anlatmak istiyorum.

İnternet, Soğuk Savaş günlerinde, sputnik'in yarattığı şok sonrasında, ABD'nin Bilim ve Teknolojiye yönelmesinin yarattığı ortamda bir proje olarak ortaya çıktı. İnterneti ortaya çıkartan ARPANET projesi, Ordunun Araştırma Ofisince fonlandı. Ama, İnternetin ABD Ordusu için, askeri amaçlarla geliştirildiğini söylemek haksızlık olur. Licklider "Galactik Ağ" ile bugünlere yakın bir ağ hayal ediyordu. Bu 1963 de oldu, ArpaNet'in ilk düğümünün kurulması 1969 Eylül, TCP/IP'nin kullanıma girmesi ocak 1983, webin ilk tasarımı 1989, ayağa kalkması ise 1993'de oldu. Bizim İnternete bağlandığımız yılda 1993 idi.

Kanımca, İnternet insanlığın gelişmesinde Sanayi Devrimi boyutlarında bir gelişmeyi temsil etmektedir. Neelie Kroes, AB'nin önceki başkan yardımcısı ve Sayısal Gündem komiseri, interneti toplumu yeniden yapılandırma açısından, elektrik, matbaa ve sanayileşme toplamından daha fazla olduğunu söyledi. İnternet, hepimizin yaşamını köklü olarak değiştirdi. Bazılarımız, internet öncesini hatırlıyor ama genç kuşaklar internetsiz bir yaşamı hiç görmedi. Peki, interneti nasıl algılamalı? Nedir İnternet? Buna herkes muhtemelen farklı bir cevap verecektir. İnsanlık, bilim ve teknolojinin öncülüğünde yeni bir toplum biçimine geçişin sancılarını yaşıyor. Buna genelde, "Bilgi Toplumu" diyoruz. Bilgi hep önemliydi. Niye şimdi "Bilgi Toplumu" diyoruz? Ekonomik kalkınmasının ana motorunun, bilim, teknoloji, ar-ge ve inovasyon olduğu, kısaca "bilgi" bulutunda topladığımız, insan beynin ürünleri olduğunu anladık. Bunun sonucunda tüm ekonomik hayat, hizmetler, kamu yönetimi, eğitim, sağlık, eğlence, örgütlenme, halkla ilişkiler, pazarlama kısaca yaşamın tüm boyutları bir değişim, yeniden yapılanma sürecine girdi. Birey tarihte hiç olmadığı kadar öne çıktı; bireysel gelişme olanakları artı, kendi başına bir merkez oldu; kendi matbaası, radyosu, televizyonu, gazetesi mümkün. Bunu makul ücrete, bazan bedava, hızlı ve kolay, uzman olmadan, yapabiliyor.

Hepimiz internet sayesinde, sınırların fiilen ortadan kalktığı, sosyal ve kültürel açıdan birleşen bir dünyanın parçasıyız. Kitleler soysal ağlar üzerinden birleşmekte, örgütlenmekte, toplumsal, kültürel ve siyasal etkinlikler yapmakta. Dünyayı sarsan politik gelişmelere en azından katalizör olmakta. Dünya üzerinde dağılmış gönüllüler imece benzeri bir yöntemle tüm insanlığın ortak malı ürünler üretmektedir: linux ve özgür yazılım dünyası, wikipedia, açık ders malzemeleri, creative commons lisanslı sanat ve fikir ürünleri gibi. Veriye dayalı paylaşım ekonomisi, akıllı ulaşım sistemleri, büyük veri temelli yeni uygulamalar, mobil uygulamalar, IoT, ağ temelli servislerin uzaktan verilmesi gibi pek çok yeni uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Kısaca, devrimsel bir gelişmeyi hep birlikte yaşıyoruz. Gelişmenin ne yönde olacağını biraz sezinliyoruz, epey de yanılıyoruz. Bu gelişmeyi bireyler, STK'lar, kurumlar olarak etkileme gücümüz var.

İnternetin işaret ettiği Bilgi Toplumun bireyleri, bağımsız, inisiyatif alabilen, yaratıcı, farklı ve aykırı düşünebilen insanlar olacaktır. Bir başka deyişle, bu tür insanları yetiştiremeyen toplumlar, yarışı kaybedeceklerdir. İnternetin tüm toplumu, kamu yönetimini, iş dünyası, sağlık, eğitim, eğlence vs'yi her gün değiştirdiği ortada. İnsanların, toplum içinde eşit bir yurttaş hatta eşit bir dünya vatandaşı olması için bu teknolojileri çok rahat, kolay ve etkin kullanabilmesi gerekir. Bu hem kendini geliştirebilmek, toplumsal hizmetlerden

yararlanabilmek, hem de toplumsal yaşama, özellikle siyasal hayata katılabilmesi için elzem olduğu aşikar. İnternetin dünyaya açılan bir sokak olarak düşünürsek, sokaktan gelecek çeşitli tehditler için güvenlik ve mahremiyetin korunması için ciddi bir okur yazarlık gerekmektedir. Gerekli okur yazarlık seviyesi, dinamik olmalı ve sürekli geliştirilmelidir. Bu okur yazarlık düzeyine bilgi/bilişim/yeni medya okuryazarlığı diyoruz. Bu okur yazarlık düzeyine ulaşamamış insanlar, eşit yurttaş olmak yeteneğini kaybedecek ve geri kalacaktır. İnternete erişim temel bir insan hakkıdır. Bu görüş, hem BM belgelerine hemde Avrupa Belgelerine (Konsey, Parlamento) ve Anayasalara girmeye başlamıştır.

Bu konuda 2 yeni eğilimden bahsedeceğim. ABD'nin önemli Bilgisayar Meslek Örgütü ACM, lise fen kolundan mezunların bir çok bilgisayar dersi alması gerektiğini söylüyor. Bir başka deyişle, Bilişimin temel kavramlarını her yurttaşa öğretmek zorundayız. Bilişim sistemlerini "büyülü tek tuş" sistemi algısından kurtarıp, olanaklarını, limit ve riskleri öğretmeli, ağ, veri tabanı, güvenlik, mahremiyet, etik, estetik, ifade özgürlüğü, hukuk temel kavramlarını öğretmeliyiz. Bunu tarihçiye, iş adamına, tarımcıya, öğretmene, kısaca her yurttaşa anlatmalıyız.

Yeni gelişen ikinci nokta programlamanın herkese öğretilme çabasıdır. Web'in kurucusu Tim Berners-Lee, inovasyon kongresinde herkese program yazmayı önermişti. Politikacılara programlama öğretmeliyiz ki, doğru düşünmeyi öğrensinler diyor. Programlama öğrenmenin düşünme alışkanlıklarını olumlu etkillediği, bütünsel düşünmeyi geliştirdiği düşünülüyor. Bu bakışın sonunda, ana okulunda programlama öğretme, programlama kampları, hacketonları, çalıştayları vs ile bütün dünyada en başta gençleri programlamaya alıştırmak ve sevdirmek yönünde bir çaba söz konusu. Okul öncesi çocuklara da programlama öğretme çabaları var. Türkiye'de bu yönde kampanyalar ve çalıştaylar yapılıyor, bu konuda uzmanlaşan şirketler var.

Türkiye Ne Durumda ? Ne Yapılmalı ?

Kalın çizgilerle bakarsak, iyimser yönde dünya ortalamasını yakaladık, genelde Avupanın gerisindeyiz. Bazı sektörlerde iyiyiz, finans, e-devlet hizmetlerin sunumunda, uyp, vedop gibi bir çok hizmette ödül aldık. Özgürlük, yasaklar, toplumsal cinsiyet, hukukun üstünlüğü, gelir dağılımı gibi indekslerde çok gerideyiz, yer yer utanılacak konumdayız. Türkiye bir yandan, internet ve temsil ettiği bilişim, ar-ge, inovasyonu teşvik için, e-devlet projeler, örnek vaka haline gelmekte olan fatih projesi için çömertce para harcıyor, rol model olarak Bil Gates, Steve Jobs, Zukerman'ı öne çıkartıyor, öte yandan gerekli ön koşul olan özgürlükler, hukukun üstünlüğü, ifade ve basın özgürlüğü ve adil rekabet koşullarını sağlaması gerektiğini anlayamıyor, algılayamıyor, uygulayamıyor.

-Türkiye İnternetin neyi temsil ettiğini kavrayamadığı için, internetin gelişmesi, toplumsal yarar sağlanması, toplumu bütünleştirmesi, dünya ile rekabetin önemli aracı olarak kaullanmaya odaklanamış, daha çok tasaruf, ihracatı teşvik gibi parçalara odaklanmaya çalışmıştır. Bu nedenle, bütünsel, tüm paydaşları kapsayan, ortak akli ortaya çıkaran katılımcı yapılar kuramamış ve ortaya çok parçalı, daha çok marjinal problemlere ve dar çıkarılara odaklanılmış ve sonuçta Türkiye gemisinin rotası Bilgi Toplumuna dönememiştir. Gates, Jobs, Zukerman çıkartmak isteyenler, Twitter, facebook ve Youtube'un kökünü kazımayı hedeflemişlerdir.

Benim eskilerde epey tekrarladığım bir önerimi kısaca izninizle özetlemek istiyorum: 1) strateji, 2) siyasal irade, 3) sorumlu koordinasyon merkezi (bakanlık, müsteşarlık), 4) her yıl gözden geçen eylem planı, 5) TBMM de komisyon, 6) yıllık, herkese açık değerlendirme, geri besleme yapıları (konferans). Bir başka deyişle, işin önemini kavramış

bir siyasi liderlikle, tüm paydaşları içeren, tüm toplumu kapsayan, katılımcı, saydam, yönetişimi öne çıkaran yapılar kurmak gerekir. Gerisi gelir. Tekrarlamakta yarar var: özgürlük, hukukun üstünlüğü, aykırı ve farklı görüşlerin yeşereceği bir ortam ön koşul.

Peki, yeni medya okur yazarlığı yelpazesinde Türkiye ne durumda? Ben konu uzmanı değilim. Elimde sunucak bilimsel veriler yok. Deneyimlerimden hareketle bir kaç şey söylemek gerekirse; durum pek parlak değil. Konferanslara bildiri sunan, kurslara katılan, katılmak isteyenler, bilişim sınıfındaki öğrencilere bakınca durum düşündürücü. Hiç grup haberleşmesine katılmamış, açık yönergeyi anlamayan, yönergeyi okumayan, şu adrese yazın denmesine rağmen, o mesajı cevaplayan o kadar çok ki.

Kendi maceram konusunda bir kaç şey söyleyip bitirmek istiyorum. Bilkent'e 1987 Haziranında katıldım. Yurt dışında iken o zamanki İnterneti kullanmıştım. Birkaç ay sonra Bilkent, ODTÜ üzerinden bir terminal ile Bitnet ağı olan TÜVAKA'ya bağlandı, daha sonra kendi makinası üzerinden bağlandı. Bağlantı tüm ülke içinde 9.6Kps, idi. 89 yılında Ege'deki düğüm üzerindeki DOST listesinde niye TCP/IP (İnternet) ağına bağlanmıyoruz tartışması oldu. Ben o tartışmanın aktif katılımcılarından biriydim. 12 nisan 1993'de Türkiye İnternete bağlandığında, herkese çok savunduğum İnterneti anlatmak zorunda hissettim. 1993 Bilişimde bir oturumda, Attila Özgüt ve Ufuk Çağlayan'la buluştuk. Ufuk GOSIP hakkında, Attila TR-Net hakkında bende "İnternet: Eğitim ve Araştırma Yeni Olanaklar" başlıklıyla konuştum. O yıl sonunda DIE'de istatistik Kongresinde İnterneti anlatan bir seminer verdim. Notları özet olarak Cumhuriyet Bilim Teknikte yayınlandı. 94 Şubatında Tubitak'ta Üniversitelere yönelik bir demo yapılmıştı. Benim notlarım gelişmişti. O dağıtıldı. 1994 yılında servis.net.tr çalışmaya başladı (ODTÜ'de). MAM'da benzeri bir servis başladı. Benim notlar, "İnternet: Bilgiye erişimin yeni araç ve olanakları" adıyla yayınlandı. 94 bilişimde "İnterneti Nasıl Geliştiririz?" konulu bir forum/çalıştay yaptık. Pek bir şey çıkmadı. Konuyu bilende azdı. Servis.net.tr ve MAM servisi ya x.25 üzerinden ya da şehirler arası tarifeden ve düşük kapasite modemlerle çalışıyordu.

Tr-net ile TT (PTT) arasındaki İnterneti birlikte büyütme projesi görüşmeler koptu. TT ihaleye çıktı. TUR-NET ortaya çıktı. İhalenin ertesi günü, inet-tr yapıldı. İnet-tr, üniversitelerde ortaya çıkan çatışmaları azaltmak, herkesi bir masa etrafında toplamak ve ortak akıl oluşturmak amacıyla ortaya atıldı. İlk konferans buna odaklandı. İnet-tr'96 yı yeni kurulan Yeditepe'de, '97 de ODTÜ'de yaptık. Kamuya yönelik ve demokrasi oturumları hep öncelikliydi. İnet-tr'97 de özel bir kamu oturumu yaptık. Başbakanlıkla temas halindeydik, onlara ilk web, mail ve gopher sunucunu ben kurmuştum. 1997 konferansında İnternet Üst Kurulu kurulma kararı çıktı. İlk toplantı Ocak 98 de idi. İlk toplantıdan sonra İnternet Haftası kararı çıktı. İnternet günü önerisi, İnternet Haftasına döndü ve 2 hafta olarak uygulanmaya başlandı. Şubat 98 de ise KamuNet konferansı yapıldı. İnet-tr'98 de ise Akademik Bilişime karar verildi.

Kamunet 1 kere yapılabilir. Bazıları içten bazıları dıştan engellediler. Bu yıl inet-tr'nin 20.sini yapacağız. Akademik Bilişimin 17.sini yaptık. İnternet Haftasının 18.sini yapacağız.

Bu arada bunlarla içice Özgür Yazılım ve Linux etkinliklerini yaptık. Linux kampını 2010'da başlattık. Akademik Bilişim öncesi 4 günlük kurslarda 2010 da Urfa Konferansında başlatmıştık.

Tüm bu etkinliklerde interneti toplumun gündemine taşımak, internet kültürünü yaymaya çalışmak, bilgi ve deneyim paylaşım ortamı sunmak, insan gücü yetişmesine katkıda bulunmak, ortak akıl oluşması için çaba harcamak, iyi bir örnek olmak, ve bu konuların

tartışılması için bir platform oluşturmak hedeflenmişti. Bu platformları ayakta tutmaya çalıştık. Bunu benimle birlikte hareket eden, destek olan pek çok kişiyle birlikte yaptık. "İnternet Çetesi" sözünü duyanlar, bunun bizim çekirdek kadromuz olan Ufuk, Attila ve Ethem Derman'ı kapsadığını bilir. Ama, pek çok dosttan, internet gönüllüsünden destek aldık.

Peki bundan sonra ne yapmalı? Benim nacizane önerilerim: pozitif yaklaşmak, teslim olmamak ve elden gelen çabayı, olabildiğince örgütlü bir şekilde göstermektir. Bazı daha somut örnek olarak, bu konuların doğru terim ve çerçevede tartışılmasına çaba harcamak, bu konularda ciddi araştırma yapmak ve bunu yayınlamak (bilimsel dergilerle, sınırlı olmamak kaydıyla), interneti etkin bir şekilde kendi işimizi daha iyi yapmak için kullanmak, topluma örnek olmak ve destek isteyen gruplara destek olmaktan bahsedebiliriz. Topluma Entelektüel liderlik etmek akıldan çıkmaması gereken bir hedef. İnterneti diğer teknolojilerle birlikte kullanmaktan kaçınmamak, sclicktavizm den uzak durabilmek önemli.

Ülkede ve dünyada yalnız değiliz. Eşit bir dünya vatandaşı olarak tüm dünya ile empati ve dayanışma içinde olmak gerekir.

İflah olmaz bir iyimser olarak, eski sloganımı tekrarlamama izin verin:

İnternet Yaşamdır !